

Barmhartigheid

Overweging voor de viering op zondag 11 september 2016
door Ghislaine van Opstal

Eerste lezing: Exodus 32:7-11, 13-14

Tweede Lezing: 1 Timoteüs 1:12-17

Evangelielezing: Lucas 15:1-10

Inleiding

De lezingen van vandaag sluiten heel mooi aan bij het jaar van barmhartigheid, dat onze paus heeft afgeroepen. Maar weten, voélen we eigenlijk wel echt wat dat woord betékent: barmhartigheid? Ik denk dat we vaak wat onachtzaam omgaan met al die woorden uit de Schrift en niet meer ècht hóren wat er gezegd wordt. En het is de kunst om daar weer de oorspronkelijke diepe betekenis van te gaan ervaren. Dán kunnen de woorden uit de Schrift echt voor ons gaan leven. Zo'n woord 'barmhartigheid' bijvoorbeeld: in het Grieks, de taal van het NT, is het woord voor barmhartigheid *éleos* – bij het kyrie eleison bidden wij om de barmhartigheid van God. *Eléos* is een vertaling van het Hebreeuwse *chèsed*, vaak eenvoudigweg met 'liefde' te vertalen. Maar *éleos* is ook een vertaling van het Hebreeuwse woord dat 'baarmoeder' betekent. Zo zijn barmhartigheid en baarmoeder verwant aan elkaar. Het klinkt ook een beetje naar elkaar: barmhartig..., baarmoeder... Echte barmhartigheid, dat voel je diep van binnen, in je buik, a.h.w. in je ingewanden, het is diep bewogen ontferming, liefde als die van de meest intieme band tussen moeder en kind in de baarmoeder. De oude Statenvertaling noemde dat 'innerlijke bewegingen van barmhartigheid'. Laten we ons van binnen openen en proberen om vanuit die diepe innerlijke beweging de woorden die we straks gaan horen, te verstaan en te ervaren. Laten we daartoe nu eerst de hulp van Gods ontferming inroepen, die hebben we daarbij hard nodig.

Overweging

De strekking van de lezingen van vandaag is duidelijk: het gaat over zondaars en vergeving, en vooral ook over barmhartigheid. En over de vreugde die het God geeft, als een zondaar zich bekeert! Al eerder heb ik hier een keer verteld dat het Bijbelse woord voor 'zondigen' betekent: niet toekomen aan wat er aan diepste verlangen in je leeft = niet worden zoals je bedoeld bent te worden. Als je de zwaarbeladen moralistische klank van hel en verdoemenis van het woord zonde afhaalt, blijft er alleen maar een gevoel van diepe deernis over als iemand zondigt = zijn levensroeping mist. En God wil immers niets liever dan dat wij onze levensroeping voltooien, geschapen als wij zijn naar Zijn beeld en gelijkenis.

Het Bijbelse woord 'barmhartigheid' duidt op een wezenskenmerk van God. Nadat God Zich bekend gemaakt heeft aan Mozes, noemt Hij Zichzelf 'een barmhartige en medelijdende God, lankmoedig, groot in liefde en trouw'. Genade en barmhartigheid maken concreet wat, wie, hoe God is. Gods onvoorwaardelijke Liefde betekent dat Hij het verbond dat Hij met ons gesloten heeft, nooit zal verbreken. Maar als wij de geschiedenis nagaan van God met Zijn volk, van God ook met òns dus, dan komen we aan onze kant steeds opnieuw schending van en ontrouw aan dat verbond tegen. De 1e lezing is er een voorbeeld van: als Mozes ook maar éven te lang op de berg blijft, worden de Israëlieten ontrouw aan God, die hen uit Egypte heeft bevrijd en maken ze een afgodsbeeld. Gods Liefde, die onvoorwaardelijk is, kan niet anders, móet dan wel barmhartig zijn om onvoorwaardelijk te kúnnen zijn! Onze fouten en tekorten zijn daar al bij voorbaat bij inbegrepen. Dus God maakt Zich kenbaar door Zijn barmhartige liefde. En in Lucas 6:36 zegt Jezus dan: '*Wees barmhartig zoals jullie Vader barmhartig is*'. Jezus roept ons op tot diezelfde barmhartigheid als die van God, onze Vader.

Maar wat is barmhartigheid dan? De Belgische pater salesiaan en moraaltheoloog Roger Burggraeve zegt daar behartigenswaardige dingen over. Hij zegt dat barmhartigheid toont dat je wezenlijk geraakt kunt worden. Hij verandert het perspectief van barmhartigheid: barmhartigheid gaat niet van mij uit, naar een ander – nee, het leed, de gebrokenheid van de ander raakt mij 'in mijn ingewanden', doet een appel op mij, en roept barmhartigheid in me op. Er gebeurt dan iets diep in mij. Alsof het lijden van de ander en mijn mede-lijden aan elkaar verbonden zijn, zoals de band tussen moeder en kind in de baarmoeder. We moeten daar a.h.w. andersom voor gaan leren denken en vooral ook voelen, niet vanuit onszelf, maar vanuit de ander. Naast van iemand word je als je hart, je ingewanden geraakt worden door mede-lijden. Barmhartigheid is dan niet vrijblijvend meer, het wordt opgeroepen door de ander, door zijn gebrokenheid, zijn lijden. Dán komen we een beetje in de buurt van de onvoorwaardelijke Liefde zoals ik me die van God, onze Vader, voor ieder van ons voorstel. Met Zijn barmhartigheid omsluit Hij ons in Zijn Liefde, is Hij ons zo nabij dat niets ons kan scheiden van die Liefde. We kunnen nòg zo tekortschieten, nog zoveel verkeerde dingen doen – altijd is Hij daar in Zijn onvoorwaardelijke = barmhartige Liefde. Dan gaat het evangelieverhaal over het verloren schaap ook leven: wij doen er toe, ieder van ons, niet één uitgezonderd, hoe ons leven er ook uitziet, wat we ook mogen hebben gedaan of uitgehaald. Juíst als we veel hebben misdaan, zal er veel barmhartigheid worden opgeroepen. Want dat is toch eigenlijk het ergste wat ons kan overkomen: dat wij verwijderd raken van hoe wij bedoeld zijn te worden? Dat is toch diep deerniswekkend? En dát is toch wat er gebeurt als wij – op welke manier dan ook – verloren lopen, als dat ene schaap in het evangelie? Dat ene schaap, dat het meest behoeftig, het meest verlaten is, en dus het meest barmhartigheid, ontferming nódig heeft...

En daar is God op uit: om ieder die verloren loopt weer terug te vinden. Misschien moeten we de barmhartigheid wel zien als het wezenlijkste van de liefde, van God die Liefde is. En wij, die geschapen zijn naar Zijn beeld, wij zijn geroepen om deel te hebben aan die Liefde,

aan die barmhartigheid, om één te zijn met Hem, zoals Jezus bad vlak voor Hij ging lijden en sterven: 'Mogen allen één zijn, zoals Gij in Mij en Ik in U'. En weer is daar dan dat beeld van de baarmoeder, de eenheid die daar is tussen moeder en kind...

Maar dat gaat natuurlijk niet vanzelf. Wij moeten goed beseffen, dat wij mensen niet vanaf het begin al perfect, helemaal 'volmaakt' zijn. Wij allemaal zijn mensen die niet toekomen aan het ideaalbeeld waar wij zo graag van uitgaan, maar wat geen concrete werkelijkheid is, voor niemand van ons! Wij hebben tijd en ruimte nodig, èn wij moeten elkaar die tijd en ruimte géven, om te kunnen groeien = om te kunnen worden zoals wij bedoeld zijn te worden! En dáár kom je het begrip 'barmhartigheid' dan dagelijks tegen, het hoort gewoon bij ons leven, we hebben het – allemaal! – nodig om uit te kúnnen groeien zoals we bedoeld zijn... Zijn wij van tijd tot tijd dan niet allemáál in meer of mindere mate dat ene verloren schaap uit het evangelie, dat nood heeft aan barmhartigheid? De barmhartigheid van God, God zelf staat klaar, Hij zoekt naar ons..., maar wij moeten ons wèl *willen* laten vinden!

Als laatste nog dit, omdat het er zo goed bij aansluit: Michel Hagen, priester van het bisdom Rotterdam, werpt voor mijn gevoel in een geloofsgesprek met Leo Fijen nieuw licht over de biecht, dat uit het oog verloren en misschien onpopulaire sacrament van boete en verzoening. Het was voor mijzelf echt een eye-opener: Hij zegt dan nl. dat de barmhartigheid van dat sacrament 'verrijzeniskracht' heeft. Het is bevrijd worden uit de gebrokenheid naar een ander, een nieuw leven, een leven van heelwording uit de gebrokenheid: 'opstanding' in de diepe betekenis daarvan. Je zou kunnen zeggen dat het het sacrament van het verloren schaap is dat gevonden wordt en thuisgebracht... Dát is wat Jezus ons heeft nagelaten, dát is de diepe betekenis van Pasen voor iedere dag van ons leven. Jezus is en wil die verrijzeniskracht voor ons zijn: dat wij aan Hem de verrijzeniskracht opdoen om 'op te staan', iedere keer als wij verloren lopen, als wij het spoor bijster zijn geraakt op onze zoektocht naar onze levensroeping, om te worden die wij diep van binnen bedoeld zijn te worden... tot vreugde van God.

Moge het zo zijn. Amen.

Slotgedachte

Een heilige is een zondaar die nooit opgeeft.

En God, de Liefde zelf, neemt ons steeds opnieuw op in Zijn barmhartigheid, om ons bij te staan om steeds opnieuw de weg van de liefde te kiezen en ervoor te gaan, hoe klein en zwak we ook zijn.

God, onze Vader, is zoveel groter dan onze kleinheid. Wat Hij doet is wachten, Zijn armen wijd open, om ons in Zichzelf op te nemen, in Zijn barmhartig hart.

En zo vinden wij onze levensroeping: een heilige is een zondaar die nooit opgeeft.